

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-85-62>

УДК 730.04:726.5:338.483

СКУЛЬПТУРИ СВЯТИХ ВОЇНІВ В АРХІТЕКТУРІ ЛЬВОВА ЯК РЕСУРС ДЛЯ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

SCULPTURES OF HOLY WARRIORS IN THE ARCHITECTURE OF LVIV AS A RESOURCE FOR CULTURAL AND EDUCATIONAL TOURISM

Каднічанський Дмитро Анатолійович

кандидат географічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5299-0396>

Біланюк Ольга Петрівна

кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2119-863X>

Ярмолович В'ячеслав Володимирович

асистент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-7781-9814>

Kadnichanskiy Dmytro, Bilanyuk Olha

Yarmolovych Vyacheslav
Ivan Franko National University of Lviv

Львів є одним з потужних туристичних центрів України, а вагомою складовою культурно-пізнавальних туристичних ресурсів є його архітектура. Місто здавна знаходилося на перетині торгових шляхів, тому у ньому переплелися різні культури. Тому маємо в місті будівлі, відмінні за часом спорудження та стилем (від готики до класицизму та академізму). Львівські храми, будівлі та міський простір мають багате і різноманітне скульптурне оздоблення – це переважно зображення Пресвятої Трійці, Ісуса Христа, Пресвятої Богородиці, святих, зокрема святих воїнів. Описуються скульптури святих воїнів, які знаходяться на фасадах та в інтер'єрах львівських храмів, будинків. Зокрема, св. арх. Михайла, св. Юрія Змієборця, св. Мартина, св. Флоріана, св. Дмитра. Акцентується увага на короткому життєписі святих воїнів, їхній атрибутиці. Висвітлюються питання використання цих скульптур в культурно-пізнавальному туризмі.

Ключові слова: культурно-пізнавальний туризм, сакральна скульптура, скульптор, святі воїни.

This article examines sacred sculptures of holy warriors in the architectural landscape of Lviv, focusing on historical, cultural, and touristic aspects. As one of Ukraine's major tourist destinations, Lviv possesses a unique cultural heritage, in which architectural sculpture plays a significant role. Images of holy warriors take on particular significance in the context of the current sociocultural situation. Despite the high concentration of such objects in the urban space, there is a problem with their inadequate identification in guidebooks and insufficient scholarly research for the needs of tour guide activities. The aim of this article is to identify, systematize, and conduct an iconographic analysis of sculptural depictions of holy warriors (Archangel Michael, Saints George, Martin, Florian, and Demetrius) in Lviv, as well as to justify their inclusion in contemporary tourist itineraries. The study employs desk-based and field research methods, art historical analysis, and typological classification. The author conducted a survey of church facades, townhouses, and the interiors of religious buildings to identify sacred sculptures. This article provides a detailed examination of the iconography of holy warriors in Lviv sculpture from the Renaissance to the present day. It analyzes the works of prominent masters such as Johann Pinsel, Sebastian Fesinger, Petro Viitovych, and others. A connection is established between the appearance of certain figures and the professional or patronage activities of the patrons (M. Makovych, M. Anchevsky). Specific errors in the identification of sculptures in popular tourist publications are identified. The study demonstrated that images of holy warriors in Lviv have not only religious but also deep symbolic significance of protection and patronage. The most widespread are the images of Archangel

Michael and St. George the Dragon Slayer. The image of St. Florian clearly correlates with the development of the fire service in the city. The author argues that the existing potential of sacred sculpture is not being fully utilized in tourism. The development of a thematic tour route dedicated to the holy warriors is proposed. The importance of such a route for the patriotic education of youth and the psychological rehabilitation of war veterans is emphasized, which adds social and humanitarian relevance to the study.

Keywords: cultural and educational tourism, sacred sculpture, sculptor, holy warriors.

Постановка проблеми. Львів є одним з потужних туристичних центрів України, а вагомою складовою культурно-пізнавальних туристичних ресурсів є його архітектура. Місто здавна знаходилося на перетині торгових шляхів, тому у ньому переплелися різні культури. Тому маємо в місті будівлі, відмінні за часом спорудження та стилем (від готики до класицизму та академізму).

Здавна у Львові, як і повсюдно в Україні, центральними будівлями були сакральні споруди. Парафіяни намагалися прикрасити свої храми якнайкраще. Особливим елементом оздобили церков, будівель, міського простору у давнину та й сьогодні була скульптура.

Львівські храми мають багате і різноманітне скульптурне оздоблення – це переважно зображення Пресвятої Трійці, Ісуса Христа, Пресвятої Богородиці, святих, зокрема святих воїнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спеціальних видань, присвячених скульптурному оздобленню Львова, небагато. Загальну інформацію про мистецьке оздоблення окремих стилів, майстрів і храми знаходимо у працях українських і польських дослідників, зокрема, М. Гембаровича, З. Горнунга, В. Лозинського, Т. Маньковського, Я. Островського, Я. Петруса, Я. Пйотровського тощо. Більш детальну інформацію про львівські скульптури барокового стилю знаходимо у працях В. С. Вуйчика [3–4], В. Любченка [6], Ю. Смірнова [14] та Я. Сіто [13]. Як правило, в їхніх дослідженнях описуються скульптури львівських храмів, діяльність відомих скульпторів того часу. Постаті унікального скульптора Івана Георга Пінзеля присвячене дослідження Б. Г. Возницького [2]. Серед праць польських дослідників слід відмітити книгу *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej (Część I. Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa Ruskiego.)*, в якій детально описуються римо-католицькі храми Львова, зокрема їхнє скульптурне оздоблення [12]. Дослідженню львівських скульптур від класицизму до авангарду присвячена праця Ю. Бірюльова [1]. Важливим джерелом для пошуку скульптур у Львові, зокрема фігур

святих воїнів, є праці Б. В. Мельника [8] та І. В. Мельника [9-11]. У процесі дослідження, зокрема для ідентифікації та опису скульптур святих воїнів, ми послуговувалися працею Урсули Яницької-Кшивди (*Urszula Janicka-Krzywda*) [15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Формулювання цілей статті. Сакральну скульптуру Львова активно використовують в екскурсійній діяльності. Проте у сучасних путівниках Львовом є обмаль інформації про сакральну скульптуру міста, а часто неправдиві відомості, зокрема щодо ідентифікації скульптур. А оскільки більшість екскурсій у Львові за цією тематикою проводиться саме на основі путівників, ми вирішили самостійно дослідити сакральну скульптуру Львова, зокрема, святих воїнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі камеральних та польових досліджень нами виявлено в архітектурному просторі Львова скульптури та рельєфи наступних святих воїнів: св. арх. Михайла, св. Юрія Змієборця, св. Мартина, св. Флоріана, св. Дмитра. Вони розташовані на фасадах та в інтер'єрах храмів Львова, на фасадах кам'яниць, як окремі фігури [5].

Святий Архистратиг Михайло – покровитель небесного війства, головний архангел. Він очолив Боже військо проти нечистих сил, яких перемагає в битві. Основні атрибути: вогняний меч, крила архангела, щит [15].

У Львові зустрічаємо фігури св. Михайла у храмах та на фасадах будинків. Зокрема, у соборі Св. Юра. В храмі немає традиційного іконостасу, між двома колонами влаштовано царські врата і дияконські двері авторства скульптора Себастьяна Фесінгера (1768). На дияконських дверях є рельєфи двох архангелів: праворуч – св. арх. Михайла з вогняним мечем у правиці, та св. арх. Рафаїла з рибою та посохом (ліворуч) [5, с. 107].

В інтер'єрі костелу Св. Андрія монастиря бернардинів (1600-1630) знаходяться пізньобарокові вівтарі (біля 1740 р.) з пишною рокайльною різьбою та позолотою. Вівтар Св. арх. Михайла знаходиться при східній стіні правої нави. У верхній частині вівтаря є скульп-

птурна група, в центрі якої св. арх. Михайло з вогняним мечем та щитом. Архистратиг оточений ангелами, які вражають чортів. У нижній частині є фігури двох ангелів [5, с. 109].

Ще одна скульптура св. Михайла розташована у костелі Св. Антонія монастиря францисканців (1718), вул. Личаківська, 49а. В храмі є два бічні вітари – ліворуч Ісуса Христа, праворуч – Пресвятої Богородиці. Центральною скульптурою правого вітаря є фігура Матері Божої з Люрду (XX ст.). У верхній частині вітаря розташовані фігури св. Архистратига Михайла та св. Архангела Гавриїла [12].

Фігури св. арх. Михайла також знаходимо на фасадах львівських кам'яниць, зокрема: вул. Друкарська, 11 (ріг з вул. Лесі Українки), вул. Руська, 20 (Фасад будинку товариства Дністер), вул. Галицька, 20, вул. Січових Стрільців, 2, вул. Коновальця, 17, вул. Гнатьюка, 8, вул. Ковалева, 12 (вілла «Ірена»).

Наріжну кам'яницю на Друкарській, 11 спорудили у 1912 р. для голови Ремісничої палати Михайла Маковича. Тому на фасаді встановили фігуру св. Михайла у вигляді середньовічного рицаря [8].

В експозиції музею «Арсенал» можна побачити скульптурну групу «Бій Архистратига Михайла з дияволом», виготовлену з металу. Архистратиг колись вінчав чудовий ренесансний портал Королівського арсеналу. А. Чоловський приписує авторство проекту архітектору Дікембошу. У 1639 р. скульптурну композицію виготовили у ливарній майстерні

Каспара Франка [10, с. 87]. У 1866 р. скульптуру встановлено на Гетьманських валах (сучасний проспект Свободи) [9, с. 195].

Св. Юрій Змієборець – римський воїн з Каппадокії, християнський мученик і святий. Був гвардійцем та сподвижником римського імператора Діоклетіана. Під час гонінь на християн мужньо прийняв смерть, відмовившись зректися віри в Ісуса Христа. Зображається в давньоримських доспіхах верхи на коні, зі списом, який вражає змія [15].

На аттику головного фасаду собору Св. Юра розташована кінна скульптура св. Юрія авторства Йогана Пінзеля (1759-1760) (рис. 1) [2; 5].

На фасадах львівських храмів та кам'яниць є рельєфні зображення св. Юрія. Зокрема, стіни церкви Успення Пресвятої Богородиці (1591-1631), що на вул. Підвальна, 9, ззовні вінчаються розвиненим антаблементом з доричним фризом, метопа якого прикрашені розетками та рельєфами. Ці рельєфи є класичним зразком скульптури XVII ст. На одному з них зображено св. Юрія Змієборця [6].

На бічній стіні каплиці Боїмів в орнаментальній рамі є рельєф, на якому зображено св. Юрія Змієборця (автор не відомий). В інтер'єрі каплиці також є скульптура св. Юрія – праворуч від входу, якщо стояти лицем до вітаря [4; 14].

У 1901 р. фірмою Івана Левинського завершено будівництво готелю Жорж на пл. Міцкевича, 1. На фасаді розмістили рельєф

Рис. 1. Скульптура св. Юрія, фасад собору Св. Юра

Джерело: фото Д. Каднічанського

Св. Юрія верхи на коні з мечем у правиці, вірогідно авторства скульпторів майстерні Роберта Адольфа Гебеля [10, с. 84].

22 вересня 1999 р. на площі Генерала Григоренка встановлено пам'ятник Юрію Зміборцю (правоохоронцям, які загинули під час виконання службових обов'язків) авторства скульпторів Андрія та Володимира Сухорських. Це класична кінна фігура святого Юрія, який списом перемагає змія [10].

У Львові є лише одна скульптура *св. Мартина* – на фасаді «Чорної кам'яниці» (пл. Ринок, 4), яку спорудили у 1588–1589 рр. У XVII ст. будинок переходить у власність доктора Мартина Анчевського. У 1675-1677 рр. майстер Мартин Градовський виконав скульптурний декор «чорної кам'яниці» на замовлення нового власника. Мартин Анчевський увіковічив своє ім'я, встановивши фігуру Святого Мартина на фасаді. Святий Мартин – це солдат, покровитель убогих, лікар та чудотворець. На рельєфі святий, верхи на коні, мечем розрізає свій плащ, щоби вкрити бідного [10, с. 21].

Св. Дмитро – християнський святий-великомученик із грецького міста Солунь (Салоніки). Походив із римської знатної родини. Загинув за віру, проколотий списами. Зображається у вигляді римського воювача зі списом, деколи верхи на коні.

Храм Св. Дмитра на Збоїщах (вул. Загірна, 28а) збудовано на поч. XIX ст. Його фундаментами були землевласники Никаноровичі. Будівля орієнтована по осі захід-схід, однак фасадом, з бароковим фасадом. У ніші над дверима встановлено скульптуру св. Дмитра. Святий зображений у давньоримських доспіхах зі списом у правиці та щитом у лівій руці (рис. 2) [9].

Популярним святим у Львові був *святий Флоріан* – покровитель пожежників. Святий Флоріан – офіцер часів Римської імперії, періоду правління Діоклетіана. Служив на території Австрії неподалік міста Лінц. Загинув як мученик за віру у 310 році – його втопили у річці. Зображається у давньоримських доспіхах з глеком у руці, з якого тече вода на вогнище [15].

Рис. 2. Скульптура св. Дмитра, вул. Загірна, 28а

Джерело: фото Д. Каднічанського

Фігуру св. Флоріана можна побачити на будинку Головного управління Державної служби надзвичайних ситуацій (вул. Підвальна, 6). Скульптуру на будинку, спорудженому для пожежної частини у 1901 р. встановив Петро Війтович [10, с. 114.]. До речі, у Музеї історії пожежної справи, який розташований у цій будівлі, є скульптура св. Флоріана.

Ще дві скульптури святого пов'язані із протипожежними закладами. Біля прохідної Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (вул. Клепарівська, 35) споруджено фонтан з фігурою святого Флоріана. Друга скульптура розміщена в ніші на фасаді приміщення Личаківського районного відділення ГУ ДСНС України у Львівській області (вул. Б. Хмельницького, 193).

Решта фігур святого розташовані на фасадах приватних будинків. Скоріш за все їх розміщували як оберіг від пожеж, або в цих будівлях могли мешкати пожежники. На стіні кам'яниці на вул. Пасічній, 37 знаходиться фігура св. Флоріана [10, с. 152]. На фасаді особняка на вул. Черемшини, 3 в ніші між вікнами розташована фігура св. Флоріана

з відповідними атрибутами (рис. 3). У Вікіпедії подається інформація, що на фасаді приватного будиночка, що на вул. Пустомитівській знаходиться ще одна скульптура Св. Флоріана, хоча Ілько Лемко у своїй книзі не подає інформації про наявність на цій вулиці фігури святого [7]. Ми не виявили на жодній з кам'яниць на вул. Пустомитівській скульптури св. Флоріана.

Як бачимо у Львові є чимало скульптур святих воїнів. Проте, вони, на нашу думку, не повноцінно використовують в екскурсійній діяльності. Вважаємо, що вартувало би створити тематичний маршрут, який зокрема, використовувати в патріотичному вихованні молоді чи реабілітації ветеранів.

Висновки. Сакральна скульптура Львова є невід'ємною частиною його культурного ландшафту. У місті збережено унікальний пласт пластики, що охоплює різні епохи (від ренесансу до сучасності) та демонструє тяглість європейських традицій вшанування святих воїнів.

Дослідження підтвердило багатогранність іконографії святих воїнів. Арх. Михайло та св. Юрій представлені як головні символи

Рис. 3. Скульптура св. Флоріана, вул. Черемшини, 3

Джерело: фото Д. Каднічанського

боротьби зі злом та захисту міста. Св. Флоріан виступає специфічним професійним оберегом та символом пожежної служби. Св. Мартин та св. Дмитро відображають традиції патронату та приватної фундації.

Проаналізовані матеріали вказують на проблему низької якості інформації в сучасних путівниках. Дане дослідження допомагає заповнити прогалини в ідентифікації скульптур,

що є критично важливим для професійної екскурсійної діяльності.

Авторська пропозиція щодо створення тематичного маршруту «Святі воїни Львова» має високу актуальність. Окрім туристичної привабливості, такий проєкт має потенціал для патріотичного виховання молоді та соціальної реабілітації ветеранів через звернення до героїчних образів минулого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бірюльов Ю. Львівська скульптура від раннього класицизму до авангардизму. Середина XVIII – середина XX ст. Львів : Априорі, 2015. 528 с.
2. Возницький Б.Г. М. Потоцький, Б. Меретин, І.Г.Пінзель. Львів : Центр Європи, 2005. 160 с.
3. Вуйцик В.С. Бернардинський монастир у Львові. *Вісник Інституту "Укрзахідпроектреставрація"*. 2004. № 14. С. 82–94.
4. Вуйцик В.С. У вирі форм і ліній бароко // *Львівщина: Історико-культурні та краєзнавчі нариси*. Львів : Центр Європи, 1998. С. 123–142.
5. Каднічанський Д. А. Скульптури храмів Львова та їх використання в екскурсійній діяльності // *Вісник Львів. Ун-ту. Серія міжнародні відносини* 2008. Вип. 24. С. 1006–114.
6. Любченко В.Ф. Львівська скульптура XVI-XVII століть. – Київ : Наукова думка, 1981. 215 с.
7. Лемко І., Михалик В., Бегляров Г. Пустомитівська вул. // *1243 вулиці Львова (1939–2009)*. Львів : Априорі, 2009. С. 370.
8. Мельник Б. В. Вулицями старовинного Львова. Львів : Світ, 2002. 272 с.
9. Мельник І. В. Львівські вулиці і кам'яниці, мури, закамарки, передмістя та інші особливості Королівського столичного міста Галичини. Львів : Центр Європи, 2008. 384 с.
10. Мельник І. В., Масик Р. Пам'ятники та меморіальні таблиці міста Львова. Львів : Априорі, 2012. 320 с.
11. Мельник І. В., Загайська Р. Личаківське передмістя та східні околиці Королівського столичного міста Львова. Львів : Центр Європи, 2010. 352 с.
12. Pencakowski P. Kościół parafialny p.w. Św. Antoniego we Lwowie / Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej / Red. naukowa Jan K. Ostrowski. – Część I. Kościoły I klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa Ruskiego. – Tom 1. Kraków 1993. S.39–51.
13. Sito J. Thomas Hutter (1696–1745) – rzeźbiarz późnego baroku. – 2001. 329 s.
14. Smirnow J., Smirnowa J. Bazylika Metropolitalna obrządku łacińskiego i kaplica Boimów we Lwowie. Lwów : San Set. 2001. 200 s.
15. Janicka-Krzywda U. Patron–Atrybut–Symbol. – Poznań : Pallottinum, 1993. 220 s.

REFERENCES:

1. Biriulov Yu. (2015) Lvivska skulptura vid rannoho klasytysizmu do avanhadyzmu. Seredyna XVIII – seredyna XX st. [Biryulov, Y. Lviv Sculpture: From Early Classicism to Avant-Garde. Mid-18th to Mid-20th Centuries]. Lviv : Apriori, 528 p. (in Ukrainian).
2. Voznytskyi B.H. (2005) M. Pototskyi, B. Meretyn, I.H.Pinzal. [M. Potocki, B. Meretyn, I.G. Pinzel]. Lviv : Tsentrv Yevropy, 160 p. (in Ukrainian).
3. Vuityk V.S. (2004) Bernardynskiy monastyr u Lvovi [The Bernardine Monastery in Lviv]. *Visnyk Instytutu "Ukrzakhidproiektrestavratsiia"*. № 14. P. 82–94. (in Ukrainian)
4. Vuityk V.S. (1998) U vyri form i linii baroko [Amid the swirl of Baroque forms and lines] // *Lvivshchyna: Istoryko-kulturni ta kraieznavchi narisy*. Lviv: Tsentrv Yevropy. P. 123–142. (in Ukrainian)
5. Kadnichanskyi D. A. (2008) Skulptury khramiv Lvova ta yikh vykorystannia v ekskursiinii diialnosti [Sculptures on Lviv's Churches and Their Use in Guided Tours] // *Visnyk Lviv. Un-tu. Seriiia mizhnarodni vidnosyny*. Vol. 24. P. 1106–114. (in Ukrainian)
6. Liubchenko V.F. (1981). Lvivska skulptura XVI-XVII stolit [Lviv Sculpture of the 16th–17th Centuries]. – Kyiv : Naukova dumka. 215 p. (in Ukrainian)
7. Lemko I., Mykhalyk V., Behliarov H. (2009) Pustomytivska vul. // 1243 vulytsi Lvova (1939–2009) [Pustomytivska Street // 1243 Streets of Lviv (1939–2009)]. Lviv : Apriori. P. 370. (in Ukrainian)

8. Melnyk B. V. (2002) Vulytsiamy starovynnoho Lvova [Through the streets of historic Lviv]. Lviv : Svit. 272 p. (in Ukrainian)
 9. Melnyk I. V. (2008) Lvivski vulytsi i kamianytsi, mury, zakamarky, peredmistia ta inshi osoblyvosti Korolivskoho stolychnoho mista Halychyny [The streets and tenement houses of Lviv, its walls, hidden corners, suburbs, and other distinctive features of the royal capital of Galicia]. Lviv : Tsentr Yevropy. 384 p. (in Ukrainian)
 10. Melnyk I. V., Masyk R. (2012) Pamiatnyky ta memorialni tablytsi mista Lvova [Monuments and commemorative plaques in the city of Lviv]. Lviv : Apriori. 320 p. (in Ukrainian)
 11. Melnyk I. V., Zahajska R. (2010) Lychakivske peredmistia ta skhidni okolytsi Korolivskoho stolychnoho mista Lvova [The Lychakiv Suburb and the Eastern Outskirts of the Royal Capital City of Lviv]. Lviv : Tsentr Yevropy. 352 p. (in Ukrainian)
 12. Pencakowski P. Kościół parafialny p.w. Św. Antoniego we Lwowie / Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej / Red. naukowa Jan K. Ostrowski. – Część I. Kościoły I klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa Ruskiego. – Tom 1. Kraków 1993. S.39–51.
 13. Sito J. Thomas Hutter (1696–1745) – rzeźbiarz późnego baroku. – 2001. 329 s.
 14. Smirnow J., Smirnowa J. Bazylika Metropolitalna obrządku łacińskiego i kaplica Boimów we Lwowie. Lwów : San Set. 2001. 200 s.
- Janicka-Krzywda U. Patron–Atrybut–Symbol. – Poznań : Pallottinum, 1993. 220 s.

Дата надходження статті: 05.04.2026

Дата прийняття статті: 24.04.2026

Дата публікації статті: 04.05.2026